

УДК 811.11-112

ДЕНИСЕНКО Н. В.

*(Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького)***ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ
В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**

Стаття присвячена проблемі англійських підсилювачів. Досліджено праці окремих вчених. Наведено приклади перекладу та їхній аналіз.

Ключові слова: підсилювач, переклад, типи підсилювачів.

Денисенко Н. В. Вербальные средства выражения интенсивности в английском и украинском языках. Стаття посвящена проблеме классификации усилителей английского языка. Изучены работы отдельных учёных. В статье приведены примеры переводов и их анализ.

Ключевые слова: усилитель, перевод, типы усилителей.

Denisenko N. Verbal means of expression intensity in English and Ukrainian languages. The article deals with the problem of English intensifiers. The research is conducted on material from fiction. The article analyzes the models of translation.

Key words: intensifier, translation, types of intensifiers.

Категорія інтенсивності, її особливості та засоби вираження в мові та мовленні останнім часом цікавлять багатьох вчених. Це зумовлено низкою багатьох причин. Категорії інтенсивності притаманна загальність: характеризуючи дії, предмети та ознаки, вона активно проявляє себе в семантичній структурі дієслів, іменників, прикметників, прислівників, фразеологічних одиниць та цілісного тексту. Структура цієї категорії детермінується такими основними філософськими категоріями, як якість, кількість, міра.

В сучасному мовознавстві поняття „інтенсивність” відноситься до тих понять, що широко використовуються, проте його зміст визначається дуже різноманітно, тому що протягом довгого періоду інтенсивність вивчалася в рамках експресивної стилістики і у вчених нема єдності у питанні про статус цієї категорії. Разом із тим, більшість дослідників притримуються думки, що інтенсивність це посилення, яке виступає одним із видів кількісної характеристики ознаки.

Актуальність вивчення категорії інтенсивності зумовлена необхідністю вивчення маловивчених питань лінгвістики, тісний взаємозв'язок категорії інтенсивності з експресивністю та емоційністю. Загальні питання категорії інтенсивності розглядалися в працях І. І. Туранського, В. Ш. Шаховського, І. В. Арнольд, В. М. Телії, О. М. Галкіної- Федорук.

Метою нашої статті є зведення всієї сукупності різнорівневих засобів вираження інтенсивності англійської мови в категоріальну мовно-мовленнєву єдність із наступним аналізом репрезентації данної категорії в мовленні.

Об'єктом роботи є мова англійської та української художньої літератури з точки зору прояву в них категорії інтенсивності.

Предметом статті є засоби вираження категорії інтенсивності англійської та української мов та особливості їх використання.

Спектр функцій, що виконують інтенсифікатори, досить широкий. Відомо, що засоби вираження посилення використовуються мовцем для того, щоб підкреслити, виділити різноманітні відтінки змісту в діалозі, зазначити свою позицію та справити бажаний перлокутивний ефект на отримувача повідомлення. Підсилювальні засоби виконують в мовленні з одного боку емоційну та експресивну функції та тим самим впливаючи на сприйняття цільової аудиторії, а з іншого модифікують значень слів, що є їхніми безпосередніми синтагматичними партнерами та виражають суб'єктивне відношення мовця до предмету повідомлення, емпатизують певний його сегмент, надаючи йому емоційності та експресії.

Слід зазначити, що прикметною рисою інтенсифікаторів є їхня бінарність, адже з одного боку це повнозначні слова, а з іншого це семантично нівельовані лексичні одиниці,

центральною семою яких є інтенсивність ознаки, якості, дії, тощо. Отже, ми маємо справу з прислівниками-інтенсифікаторами, які виражають ступінь емпатичності словосполучення і не несуть жодної додаткової інформації. Слова-інтенсифікатори характеризуються виключною здатністю посилення значень інших слів, втрачаючи при цьому своє власне значення, і змінюючи свої граматичні функції. „Інтенсифікатори – функціональні слова, позбавлені конкретного предметно – логічного змісту, семантика яких має абстрактний характер і міститься у вираженні більшого у зрівнянні з нормою ступеню ознаки, позначеного значущим словом, якому належить інтенсифікатор”. Інтенсифікатори уможливають вихід за межі звичного, нейтрального, стилістично немаркованого, тим самим створюючи емпазу, яку необхідно адекватно відтворити засобами цільової мови. І.І. Туранський пояснює, що інтенсифікатор є засобом створення неординарного ступеню інтенсивності. І таку неординарність англійської мови треба замінити неординарністю української мови.

Цілком очевидним є той факт, що серед інтенсифікаторів чималу частку мають числівники та вирази, що кількісно ідентифікують якість. „Категорія інтенсивності, - пише О. І. Шейгал, - яка означає наближену кількісну оцінку якості, є приватним проявом категорії кількості, а саме тієї сторони, яка характеризується як недискретна (невизначена) кількість”. Саме така невизначеність позбавляє однозначності у виборі перекладного відповідника і розкриває різні можливості іншомовного перестворення. Так, читаючи в оригіналі дескриптивні вирази на зразок *the sea went mountains high; a million, zillion miles away; stuff stacked up to the skies, miles and miles of it*, ми відходимо від кількісних параметрів тієї чи іншої якості. Натомість у нашій уяві виникає образ з яскраво вираженою інтенсивністю, суголосною наміру автора. Десемантизовані найменування кількості переходять у надмірну якість і відтворюються у перекладі відповідним чином:

1. *We washed zillions of dishes.* (Pierce A. – *Omnivore P. 64*) - *Ми перемили goru посуду (переклад наш, Н.Д.)*

Утворений за словотворчою моделлю *million, billion* інтенсифікатор вихідного речення *zillions*, що вживається на позначення надмірної неосяжної кількості, десемантизувався у даному синтагматичному оточенні, де виконує лише емпатичну функцію, яку ми відтворюємо вдавшись до траспозиції на образному рівні, використовуючи контекстуальний відповідник *goru*, що відповідає особливостям цільового узусу.

Числівник *thousand* або *million* у сполученні зі словами *ways, times, words* означає рекурентність дії, розмаїття форм її прояву, підкреслює важливість змістовної сторони повідомлення, апелюючи до кількісних маніфестацій мовленнєвого акту.

2. *“Daddy, we’ve done all this a thousand times,” Peg said (Myrer).* – *„Тамусю, ми робили це вже тисячі разів” – сказала Пег.* (пер. наш Н. Д.) Проаналізувавши вищенаведені приклади бачимо, що функціональна конвергентність зазначених інтенсифікаторів в системах сучасних англійської та української мов.

Серед англійських вербальних інтенсифікаторів значне місце також посідають раніше табуйовані підсилювачі на зразок *bloody, damned, cursed*, тощо, які перейшли в колись заборонені для них сфери і часто вживаються з метою підсилення художнього мовлення.

Слід зазначити, що такі засоби емпазу, будучи індикаторами емоцій, сигналізують про високий ступінь емоційного збудження, точний характер якого можна з’ясувати за допомогою контекстуальних ключів: авторських ремарок, перлюкутивних виразів, оцінної лексики, контекстуального пояснення в авторському висловлюванні тощо.

Як вже зазначалося, причини існування розбіжності вербальних засобів англійської та української мов різноманітні: це перш за все розбіжності в картині світу англійської та української мов, особливості багатозначності англійських та українських слів, відсутність в мові відповідників нових термінів, особливості словотвору і термінотворення в англійській та українській мовах тощо. Стосовно труднощів передачі у перекладі лексичної емпазу можна сказати, що значною мірою вони зумовлені перетинанням у значенні слова емпатичності, експресивності та емотивності.

Підсилювальні конструкції можуть використовуватися лише для інтенсифікації значення іменників. Для емпатизації дієслів використовують підсилювальне дієслово *do*.

Деякі науковці вважають, що препозиційне *do* є одним із засобів інверсії, головною функцією якого є ідентифікація реми-присудка: *The photograph in Howard's paper demonstrated that it **did** work* (Ch. Snow). Але ми притримуємося тієї точки зору, що підсилювальне *do* є окремим словом - інтенсифікатором, і що попри позірний синтаксичний характер, насправді воно є лексичним засобом емпатизації і тому відтворюється у перекладі належним чином – шляхом добору відповідної лексеми у цільовій мові.

3. *Nurse! **Do** let's pretend that I'm a hungry hyaena, and you are a bone!* (Carrol. L.p. 45) - *Нуро гратися, нянечко, в гієну і кістку. Я – голодна гієна, ти – кістка!* (пер.В. Корнієнка, с.12)

4. *Now **do** try, there's a dear!* (Carrol. L.p45) - *Ом спробуй, золотко!* (пер.В. Корнієнка, с.19)

Як можна бачити, в усіх прикладах *do* має емпатичне навантаження, створює підсилювальний ефект. Передаючи такий інтенсифікатор, перекладач вдається до лексичних заміни, щоб зберегти напруженість, динамічність мови оригіналу в перекладі. Слід зауважити, що майже всі речення у перекладі окличні, що також адекватно відтворює підсилювальний характер дієслова *do*.

Як можна бачити, для адекватного перекладу підсилювального *do* українською мовою нерідко використовують слова *дійсно, дуже, словосполучення все ж таки* тощо. Але можливих варіантів передачі цього значення українською мовою, окрім наведених, значно більше, наприклад: *також, самий, нарешті, зате, і справді, саме, гарно* тощо.

Відомо, що граматичні явища тієї чи іншої мови відрізняються від граматичних явищ іншої, хоча в окремих випадках вони можуть збігатися. Ця різниця особливо виділяється при перекладі. Але основна мета перекладу є не збереження граматичних конструкцій, які використав автор, а передача змісту тексту, а в нашому випадку, передача комунікативного виділення в оригіналі. Дуже рідко можна зустріти випадки, коли в складі поширеного речення в перекладі та в оригіналі співпадають порядок слів та їхня кількість, їхні граматичні категорії та основні словникові значення. Проте, емпатичні моделі в англійській та українській мовах іноді співпадають, але частіше спостерігається їх незбіг. Національний характер та різноманітність засобів вираження емпатизації іноді становлять собою труднощі для розуміння тексту, і тим більше, для його перекладу.

Емпатичні моделі-конструкції, сполучення лексико-граматичних елементів природно сприймаються як такі в протиставленні з нейтральним, але вони повинні розглядатися не як відступ, відхилення від норми або її порушення, а як закономірне явище експресивного та емоційно забарвленого мовлення.

Цікаво розглянути таку емпатичну конструкцію, як *it is ... that (which, who)*. Ця конструкція, як правило, виступає як засіб інтенсифікації значення одного з елементів синтаксичної конструкції. Потенційні можливості цієї конструкції в стилістичному плані достатньо великі. Сполучення *it is ... that (which, who)* можуть виділяти будь-який член речення, що стоїть між компонентами цього сполучення, крім присудка. При перекладі таких сполучень, через відсутність симетричного відповідника в українській мові, інтенсивність передається лексичними засобами – словами типу „*саме*” або порядком слів: те що виділено цією „рамковою конструкцією”, подається наприкінці речення/

Проаналізувавши особливості відтворення емпатичних засобів вербального рівня англійської мови та їхні особливості в українській мові, ми дійшли таких висновків:

Найпоширенішими лексичними інтенсифікаторами висловлювання є слова, що належать до різних частин мови (прислівники, прикметники, дієслова, числівники, частки, вигуки, тощо) та вирази-інтенсифікатори, які привертають увагу цільової аудиторії до того чи іншого сегменту висловлювання вербально, виступають у ролі маркерів авторської інтенції і сприяють адекватному відтворенню ілюктивної сили вихідного речення у перекладі.

Інтенсифікатори в сучасній англійській мові актуалізуються в нових функціонально –

семантичних категоріях, процес формування яких ще не закінчений та продовжується в наш час. Інтенсифікатори недовговічні. Щойно створені посилювачі мають в собі яскраве емоційне забарвлення. Але при постійному вживанні вони втрачають свою експресивність, припиняють передавати ті відтінки, заради яких були створені. Це явище несе за собою постійне оновлення мови і невпинно зростаючу кількість засобів інтенсифікації, що необхідно враховувати при перекладі.

Прикметною рисою інтенсифікаторів є їхня бінарність, адже з одного боку це повнозначні слова, а з іншого це семантично нівельовані лексичні одиниці, центральною семою яких є інтенсивність ознаки, якості, дії, тощо. Інтенсифікатори уможливають вихід за межі звичного, нейтрального, стилістично немаркованого.

Концептуальним ядром лексичних інтенсифікаторів є категорія інтенсивності. В її основі лежить поняття градації кількості в широкому розумінні цього слова, яка через відмінності у мовних картинах світу може не накладатися у вихідному та цільовому текстах і викликати низку трансформацій.

Окремі емфатичні словосполучення англійської мови не мають ані синтаксичної, ані лексичної паралелі в українській мові і тому потребують унікальних, контекстуально-зумовлених рішень, пошук яких ми і вважаємо **перспективним**.

Література

Аспектний переклад: навч. тексти та завдання / [уклад. В.Д. Бялик]. – Чернівці: Рута, 2008. – 80с. *Каушанская В.Л.* Грамматика английского языка / В.Л. Каушанская. – М.: Страт, 2000. – 320 с. *Шевченко О.Ф.* О стилистических функциях словообразования / О.Ф. Шевченко // Исследования по романской и германской филологии. – Киев, 1977. – С. 67-70. *Язык стиль: сб. статей* / под ред. Т.А. Дегтяревой. – М.: Мысль, 1969. – 240 с. *Dictionary of American Slang* [Електронний ресурс] / Wentworth, etc. – London: G. G. Harrap, – Режим доступу: <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-encycl-term-65325.htm>.

УДК: 811.111:81'373.7:008

РЕШЕТОВА О. Г.

(Запорізький національний університет)

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ У МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

У статті розглядаються фразеологічні одиниці з соматичним компонентом у мовній картині світу та вплив мов на світогляд та відображення культури в мовах. Соматичні фразеологічні одиниці (фо, один із компонентів котрих - назва частини тіла людини або тварини) становлять значну частину фразеологічного рівня мови. У статті висвітлено здійснення узагальнюючого аналізу фразеологізмів з соматичним компонентом, встановлення обсягу поняття "соматизм" та виявлення частотності компонентів-соматизмів на матеріалі лексикографічних джерел.

Ключові слова: соматизм, фразеологізм, вербалізація, образність, народність, культура, термін, фразеологічна картина світу.

Решетова Е. Г. Фразеологические единицы с соматическим компонентом в языковой картине мира. В статье рассматриваются фразеологические единицы с соматическим компонентом в языковой картине мира их влияние на мировоззрение и отображения культуры в языках. Соматические фразеологические единицы (фо, один из компонентов которых - название части тела человека или животного) составляют значительную часть фразеологического уровня языка. В статье освещен обобщающий анализ фразеологизмов с соматическим компонентом, установлен объем понятия "соматизм" и выявлена частотность компонентов-соматизмов на материале лексикографических источников.

Ключевые слова: соматизм, фразеологизм, вербализация, образность, народность, культура, термин, фразеологическая картина мира.

Reshetova E. G. Phraseological Units With Somatic Components In The Linguistic World Picture The article dwells upon the analysis of phraseological units with somatic components in the linguistic world picture and the influence of languages on the world outlook and the reflection of culture on it. Somatic phraseological units (one of the components - the parts of human or animal body) form a great part of phraseological level of the language. The article highlights the general analysis of the phraseological units with a somatic component, the identification of the content and volume of the term called "somatizm" and determining the frequency of the component-somatizm in lexicographic sources.

Key words: somatism, phraseological unit, verbalization, vividness, nationality, culture, term, phraseological picture of the